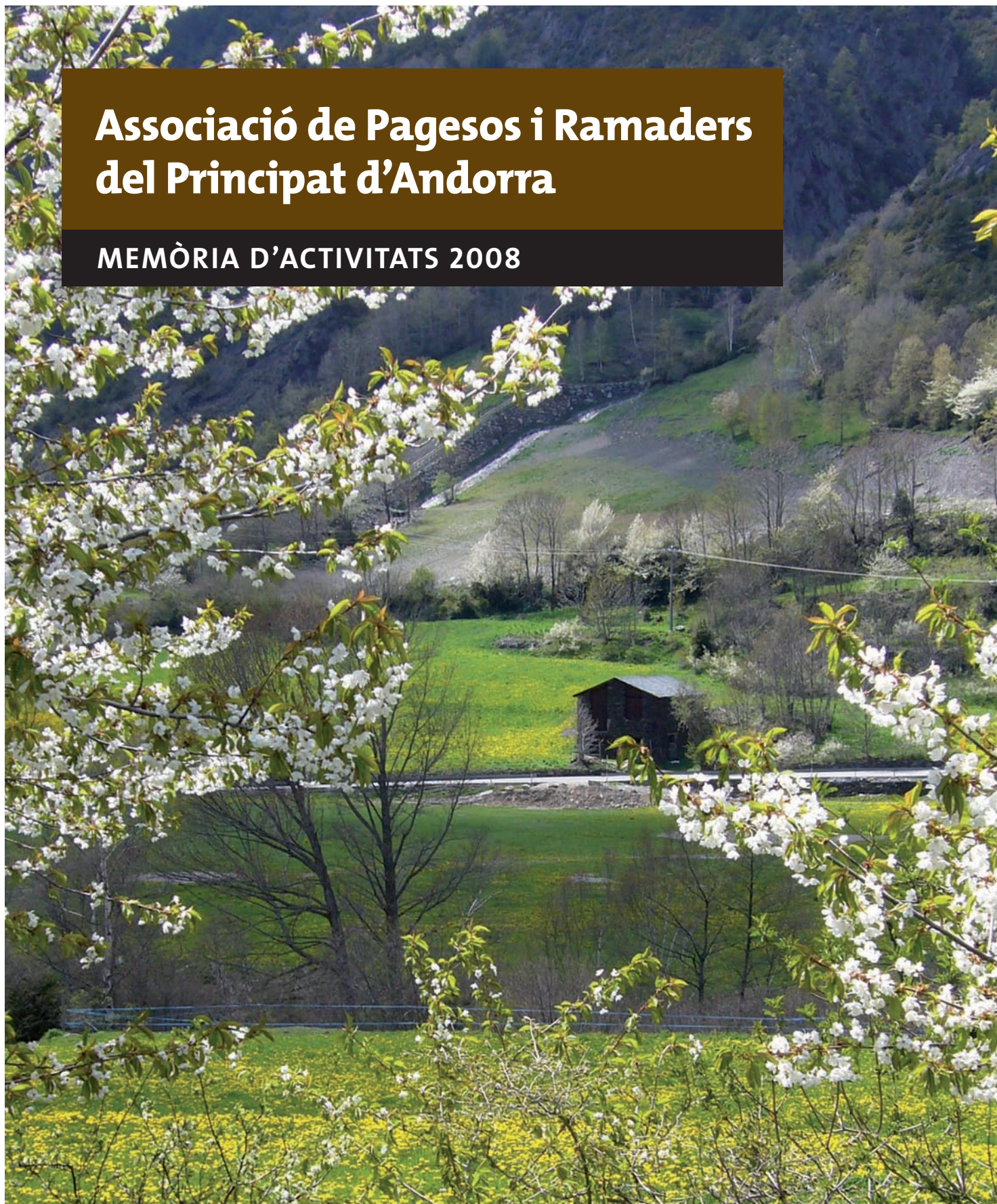

Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

MEMÒRIA D'ACTIVITATS 2008

© Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

Dr. Vilanova núm. 9, edifici Thaïs, 4t D
AD500 Andorra la Vella. Principat d'Andorra
Tel.: +376 829 448 · Fax: +376 869 686
a/e: pagesos@andorra.ad
www.apra.ad

Desembre de 2008

Edició

Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

Coordinació editorial

Banca Privada d'Andorra

Distribució i disseny de continguts

Mª Luisa Luna

Fotografia de portada

Mª Luisa Luna

Disseny gràfic

Estudi Juste Calduch

Impressió

Dipòsit legal

AND.689-2008

Índex

Salutació del president	5
Composició de la Junta Directiva	6
Organigrama	7
Presència a d'altres comissions	9
Conveni de col·laboració amb BPA	9
Tabac	10
Ramaderia	14
Plantes aromàtiques i medicinals	17
Trumfes de qualitat	21
Turisme rural	27
Apicultura	29

Salutació del president

L'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra té una important responsabilitat en el manteniment dels valors culturals i paisatgístics associats a la pràctica agrícola a través de la garantia de la rendibilitat econòmica de les explotacions, prioritzant, en aquest sentit, la defensa de l'agricultura i la ramaderia en totes les seves actuacions.

L'adequació d'aquests sectors a una realitat social i econòmica on es constaten de forma continuada canvis i nous replantejaments implica l'adaptació constant de les nostres explotacions per tal d'emmarcar-les de forma adequada en la realitat del nostre temps. Adaptació que obliga a la seva diversificació i comporta l'actuació de l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra en àmbits molt diversos que han originat diferents grups de treball, els quals, sota el nom de comissions i amb la participació desinteressada i altruista dels seus membres, treballen en la defensa, evolució i millora dels diferents aspectes i assolixen quotes d'eficàcia prou elevades. Aquestes comissions són les anomenades: de Tabac, de Ramaderia, de Cultius Complementaris, de Turisme Rural i d'Apicultura.

Amb la creació d'aquesta revista, l'Associació pretén aprofundir en la comunicació amb els seus associats fent-los arribar un resum de les activitats desenvolupades anualment, al marge de la tradicional exposició a l'Assemblea General anual. Aquesta iniciativa es troba en la mateixa línia que l'anterior creació del nostre lloc web, on podeu trobar informació del vostre interès i, mitjançant l'accés a la part privada, la possibilitat de realitzar diferents gestions administratives, com ara les declaracions de plantació i les declaracions de sinistre, l'accés a la legislació aplicable o a diferents presentacions o informes de temes en els quals treballa l'Associació.

Un esperit d'innovació i de futur ens motiva a treballar per l'agricultura i la ramaderia, el qual es pot veure reflectit en els plans de recerca desenvolupats sobre la viabilitat del cultiu de plantes aromàtiques i medicinals, i les trumfes de qualitat, amb l'objectiu de diversificar l'agricultura i aconseguir una producció pròpia de qualitat, i en la col·laboració i dedicació dels pagesos del nostre país gràcies als quals són viables.

Amb la il·lusió d'estar realitzant un treball per mantenir la nostra tradició i cultura, us presentem el recull dels principals eixos d'activitat.

Miquel Font Puigcernal

President de l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

Composició de la Junta Directiva

La Junta Directiva, o junta de representants parroquials, està constituïda per tres representants de cadascuna de les parròquies.

CANILLO

Jordi Alcobé Font	Cal Puigcernal
Josep Casal Mandicó	Cal Mas del Cortal
Miquel Font Puigcernal	Cal Pirot

ENCAMP

Eduard Betriu Lizarte	Cal Joan Antoni Vila
Martí Pubill Travesset	Cal Pubill
Daniel Torres Baró	Cal Guillem

ORDINO

Guillem Cava Adellach	Cal Fijat
Samuel Duró Backes	Cal Ramonguem
Àlex Gaspà Bringueret	Cal Saboyano

LA MASSANA

Xavier Coma Casia	Cal Fonta
Jordi Fité Baró	Cal Jumpere
Àlex Molné Rollan	Xalet Cremat

ANDORRA LA VELLA

Jesús Maestre Pal	Cal Molines
Jaume Sansa Reñé	Cal Motxilla
Esteve Tor Armengol	Ca l'Estevet / Aubinyà

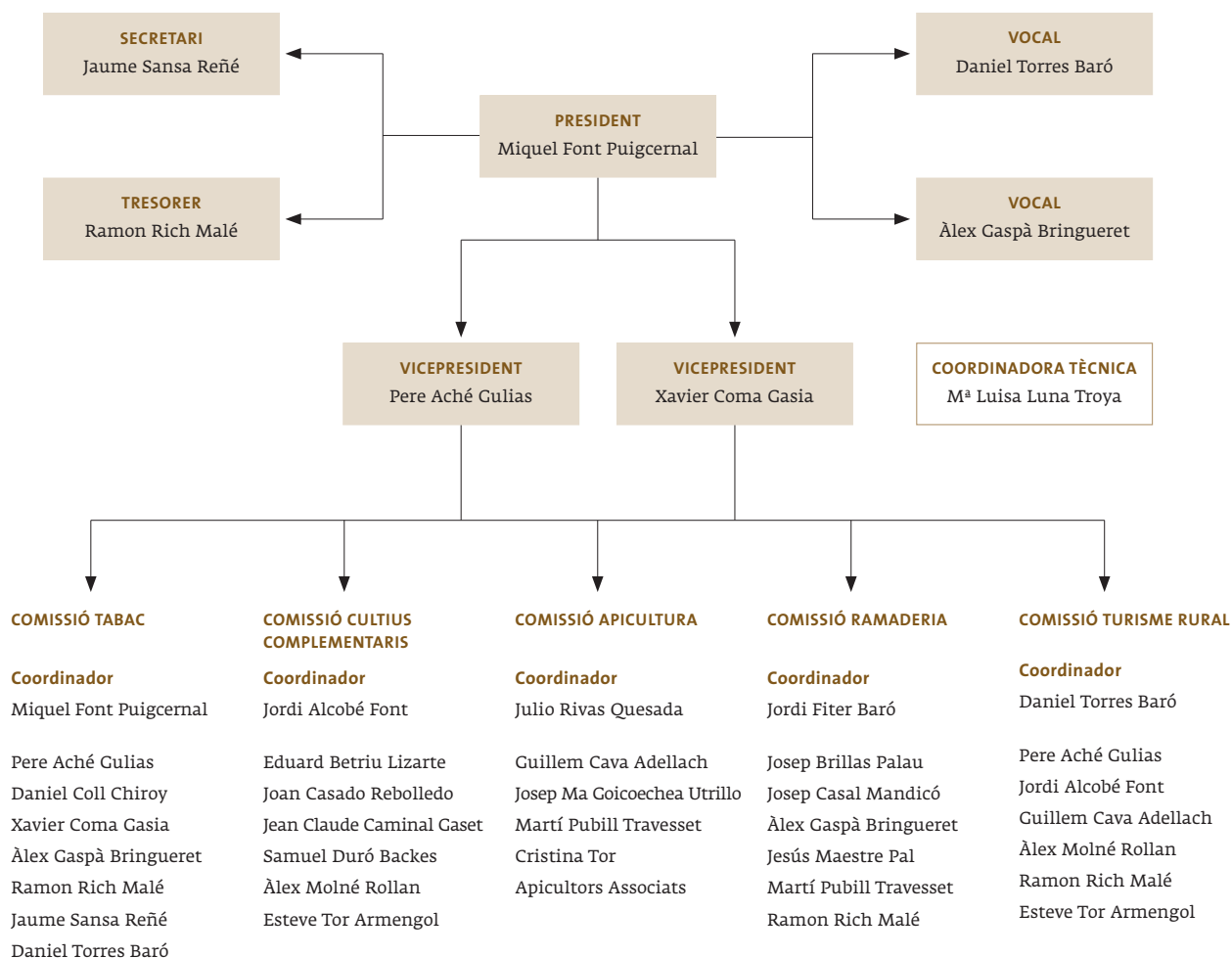
SANT JULIÀ DE LÒRIA

Pere Aché Gúlias	Cal Bonetó
Josep Brillas Palau	Cal Serra
Joan Casado Rebolledo	Cortal de Llumeneres

ESCALDES-ENGORDANY

Jean Claude Caminal Gaset	Cal Jaco
Daniel Coll Chiroy	Cal Senturion
Ramon Rich Malé	Cal Jaumetó

Organigrama

Presència a d'altres comissions

Els membres de la Junta Directiva de l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra participen activament en d'altres comissions tècniques com ara les creades segons l'article 3 de la Llei dels vedats de caça del 13 d'abril de 2000:

- Comissió Tècnica del Vedat de Caça de Ransol.
- Comissió Tècnica del Vedat de Caça de Sorteny.
- Comissió Tècnica del Vedat de Caça de Xixerella.
- Comissió Tècnica del Vedat de Caça d'Enclar.

I també en la Comissió Tècnica d'Agricultura i Ramaderia, el representant de la qual és el Sr. Jean Claude Caminal. Aquesta comissió té per objecte analitzar els plans de millora i els estudis de recerca que puguin presentar-se dins l'ajut al foment de plans de millora i al foment de la recerca i desenvolupament agrari.

Conveni de col·laboració amb BPA

Des de les primeres pàgines d'aquesta publicació, l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra vol fer arribar el seu agraïment a Banca Privada d'Andorra pel seu desig de donar suport i impuls a l'agricultura i a la ramaderia a través d'un acord de col·laboració que uneix dues sensibilitats molt properes. Mitjançant aquest acord, signat l'1 de setembre de 2008 i de 5 anys de durada prorrogables, Banca Privada d'Andorra posa a disposició de l'Associació una aportació de 20.000 € anuals per al recolzament dels projectes d'agricultura i ramaderia sostenibles, per a la potenciació de la formació dels professionals mitjançant la participació en cursos i seminaris, i per a l'estudi de millores en la productivitat i en la gestió dels recursos mitjançant l'assessorament d'especialistes externs.

En aquesta mateixa línia, Banca Privada d'Andorra ha assumit la contractació d'una assegurança de responsabilitat civil i accidents a través de la seva filial BPA Assegurances per donar cobertura als membres de la Junta Directiva i al personal de l'Associació.

Pel que respecta a aquesta publicació, l'Entitat ha proporcionat suport tècnic per a la seva maquetació i impressió. Els fem arribar el nostre més sincer agraïment en nom de tots els pagesos i ramaders del país.

El president de l'APRA, Sr. Miquel Font Puigcernal, i el director general de BPA, Sr. Joan Pau Miquel, tancant l'acord.

Tabac

El cultiu del tabac és el principal motor de l'agricultura al país. Conscient d'aquest fet, l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra ha vetllat i vetlla per la seva continuïtat i sostenibilitat en el temps. Aquesta defensa ha promogut que, davant l'augment dels costos generals de la vida i la disminució de les importacions de tabac –que va conduir a que la producció d'aquest cultiu no fos tan rendible com ho era en el passat–, s'hagin portat a terme durant l'any 2008 les gestions oportunes per revalorar el quilogram de tabac i no comprometre la supervivència de l'activitat.

NEGOCIACIÓ D'UN NOU CONTRACTE

Les actuacions s'han basat en la reducció dels costos de producció associats a la reducció de les quotes de tabac en un 25%, tal com es va acordar a l'Assemblea General Extraordinària del 3 de març de 2008 amb l'aprovació unànime dels 108 membres assistents. Tanmateix, els ingressos no han disminuït, atès que la relació entre colliters i fabricants no és la compra de la collita en si mateixa –que es-

devé simplement un element d'intercanvi que justifica la transacció–, sinó la compensació als colliters per les importacions que n'efectuen. El preu de la collita depèn, per tant, únicament i exclusivament del volum de les importacions efectuades pels fabricants durant la vigència del contracte anual i que comprèn des de l'1 de juliol de l'any en què s'ha efectuat la venda fins al 30 de juny de l'any següent, i el sistema de quotes atorgades amb la metodologia de classificació

seguida té com a finalitat la distribució objectiva d'aquest import.

La bona entesa entre colliters i fabricants ha permès la signatura d'un nou contracte com a eina de gestió que beneficia ambdues parts i que proporciona control i seguretat al sector. Els avantatges respecte al contracte anterior són:

- Durada indefinida que va començar amb la collita del 2007.
- Inclusió d'una vuitena categoria que permeti que el tabac decolorat o groc sigui tractat com un accident més.
- Reducció de les quotes totals de 335.000 kg a 252.000 kg de tabac, amb l'estalvi consegüent de despesa de producció.

Per una altra banda, l'agricultura en general es veu beneficiada ja que la reducció de les quotes permet dedicar terres a altres projectes (plantes aromàtiques i medicinals, trumfes...) en un intent per diversificar l'agricultura i cercar noves escales de valor.

Per tant, la signatura d'un nou contracte ha estat una millora per a tots els colliters.

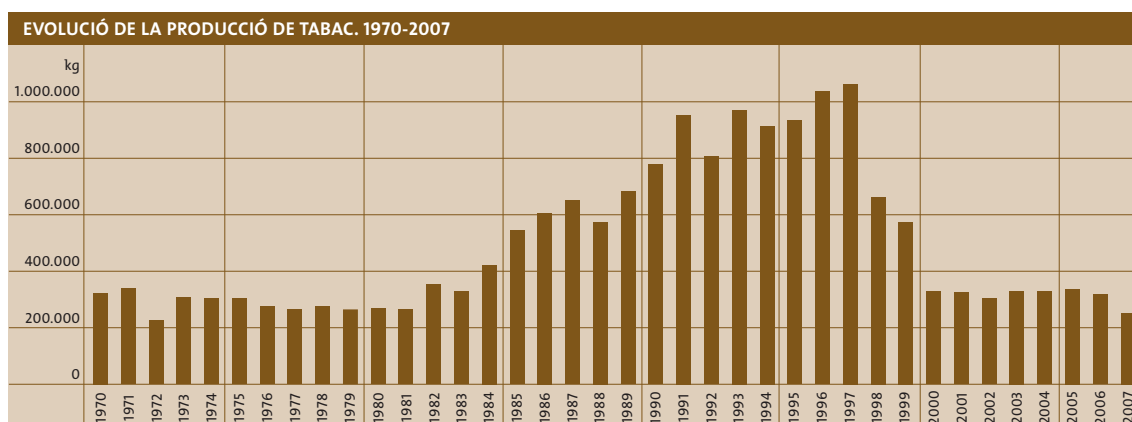
Fotografia de Josep Casal Casal

Plantació de tabac

VENDA DE LA COLLITA DEL 2007

La collita corresponent a la plantació del 2007 va ser lliurada i classificada del dimecres 2 al dimarts 15 d'abril de 2008 a la Borda Mateu que, com cada any, posa amablement les seves infraestructures a disposició de fabricants i colliters per oferir un espai cèntric i ajustat a la necessitat de la venda.

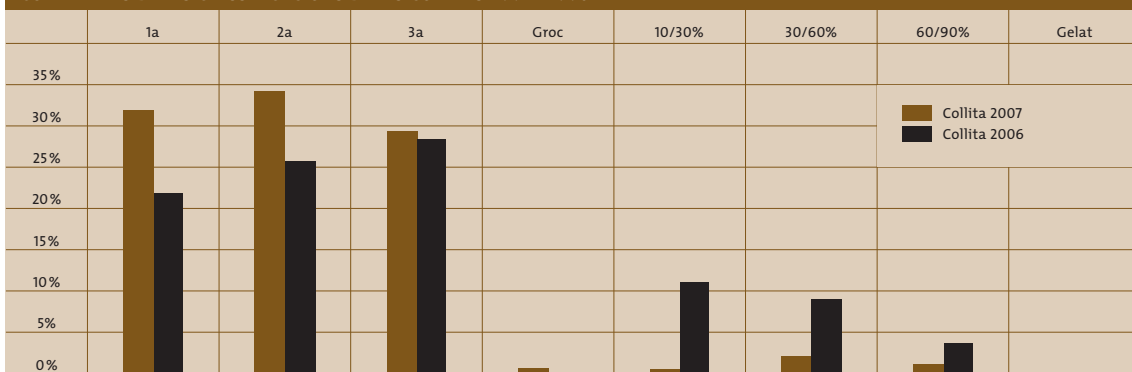
Ha estat la primera en què ha tingut aplicació el nou contracte. S'ha ofert als colliters, durant la recollida, la possibilitat de lliurar la quota ja reduïda en un 25% o la quota sencera perquè es tingués en compte únicament el 75% de millor qualitat. Es van lliurar un total de 274.184,60 kg de tabac que posteriorment van ser regularitzats,

QUADRE RESUM DE LES DADES CORRESPONENTS A LA VENDA DE LA COLLITA 2007

Classificació tabac	kg de tabac recollits per parròquia							Totals per categoria	
	Canillo	Encamp	Ordino	La Massana	And. la Vella	St Julià de L.	Escaldes-Eng.	kg	%
1a	2.491,40	4.804,10	5.901,80	11.519,80	13.331,20	35.840,80	4.364,40	78.253,50	32,0
2a	4.379,50	11.375,00	12.039,90	16.317,30	8.263,60	27.133,70	4.057,40	83.566,40	34,2
3a	6.448,80	10.202,50	11.458,20	13.115,90	6.999,70	20.521,00	2.920,60	71.666,70	29,3
Groc	151,50	133,20	210,60	587,00	310,40	248,60	108,00	1.749,30	0,7
10/30 %	0,00	271,70	0,00	905,40	101,90	23,30	0,00	1.302,30	0,5
30/60 %	913,90	635,80	1.243,70	1.389,10	58,50	796,70	0,00	5.037,70	2,1
60/90 %	817,90	232,80	397,90	733,60	19,70	283,20	153,00	2.638,10	1,1
Gelat	113,30	0,00	0,00	113,60	0,00	33,40	0,00	260,30	0,1
kg totals per parròquia	15.316,30	27.655,10	31.252,10	44.681,70	29.085,00	84.880,70	11.603,40	244.474,30	100,00
%	6,26	11,31	12,78	18,28	11,90	34,72	4,75	100,00	
% tabac decolorat respecte al total	0,99	0,48	0,67	1,31	1,07	0,29	0,93	0,72	

COMPARATIU DE LES CLASSIFICACIONS DE LES COLLITES 2007 I 2006

tenint en compte la quota en quilograms de tabac assignat a cada colliter, fins arribar a una quantitat final de 244.474,30 kg.

Durant aquesta darrera venda es va classificar per primera vegada el tabac anomenat “groc” o “decolorat”, que és el tipus de tabac que, per desordres, en principi de tipus fisiològic, no adquireix la coloració esperada. El percentatge d’aquest tipus de tabac respecte al total lliurat ha estat d’un 0,7% i la parròquia de la Massana ha estat aquella en què s’ha detectat una major incidència.

En relació a les dades corresponents a la collita anterior, la del 2006, s’ha detectat aquest any una millor classificació del tabac amb un significatiu augment de les dues primeres categories. La collita 2007 ha estat molt superior, en general, a la dels anys precedents: presenta fulles generalment molt desenvolupades, ben nodrides i denses, amb una bona coloració i una conservació general prou bona. No s’ha d’oblidar, tanmateix, que el fet d’haver-se lliurat menys

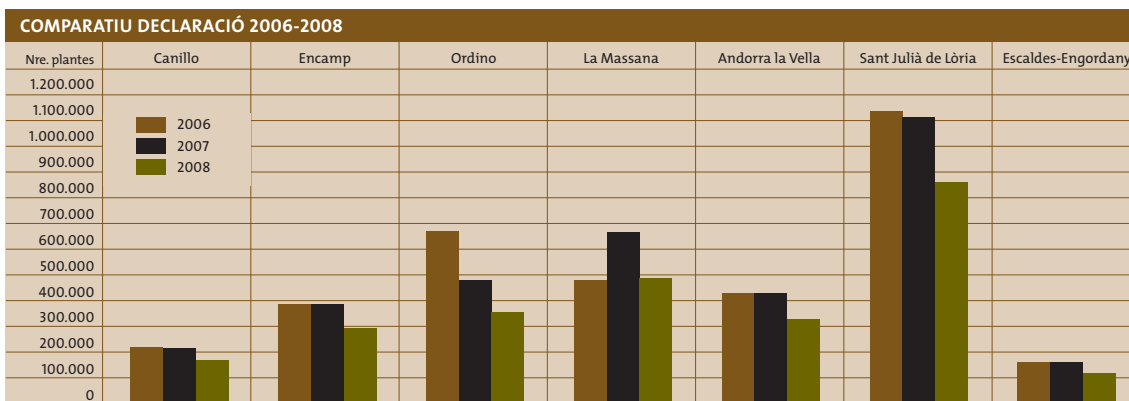
tabac del produït a causa de la reducció de la quota ha permès fer-ne una selecció més acurada, amb la consegüent reducció dels tabacs d’inferior categoria (tabac pedregat, gelat i groc), que representen únicament el 4,5% del total. S’ha pogut observar de forma generalitzada una millor separació dels tabacs decolorats malgrat que aquestes directrius no s’han seguit sempre a les parròquies d’Ordino i la Massana.

La incidència del tabac gelat ha estat molt reduïda i s’han vist afectades únicament algunes collites de la zona de Pal i de Sant Julià de Lòria.

El desig general és que aquesta tendència de millora pugui mantenir-se els propers anys.

COLLITA DEL 2008

La declaració de la plantació de tabac anual és el tràmit que dóna dret a la seva posterior venda mitjançant la inclusió de la quota declarada en el llistat de l’Annex I que s’adjunta al contracte signat amb els fabricants.

INCIDENTS METEOROLÒGICS PER PARRÒQUIES. JUNY-SETEMBRE 2008							
Data sinistre	Parròquia						
	Canillo	Encamp	Ordino	La Massana	Andorra la Vella	Sant Julià de Lòria	Escaldes-Engordany
26/06/2008					Pedregada	Pedregada	Pedregada
01/08/2008						Pedregada	
11/09/2008		Pedregada				Gelada	
12/09/2008				Gelada		Pedregada	
14/09/2008				Gelada		Pedregada	
15/09/2008	Gelada						

El gran nombre de pagesos dedicats al cultiu d'aquest conreu fa que la gestió de les diferents tasques associades sigui complexa i obliga a l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra a una calendarització tant de la declaració de plantació, com d'altres aspectes com poden ser la recollida d'etiquetes per a la venda, la declaració de pedregada, etc. Tots aquests períodes són oportunament informats mitjançant una carta, el nostre lloc web i/o l'enviament d'un sms quan es disposa del número de mòbil. Durant la darrera temporada les dates per portar a terme aquesta declaració de plantació van ser del 2 al 27 de juny, els dilluns, dimecres i divendres, per tal de no paralitzar la resta d'activitats de l'Associació.

Com en anys anteriors, l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra va posar

a disposició dels seus associats la subscripció al fons de cobertura com a instrument de protecció dels colliters davant les condicions climàtiques adverses. Aquesta cobertura enfront dels riscos de pedregada i gelada no té cap cost adicional i queda subscrita en el mateix moment en què el soci fa la seva declaració de plantació i sempre que la quota estigui plantada a la parròquia on ha estat assignada.

Es van declarar un total de 2.627.885 plantes en el conjunt de les parròquies i s'ha observat un descens del 23,67% respecte a la temporada anterior, el qual es correspon amb la reducció efectuada.

Pel que fa als sinistres ocorreguts, la parròquia més afectada ha estat Sant Julià de Lòria i la majoria d'incidents meteorològics s'han concentrat durant la primera quinzena de setembre. ☔

Fotografia de Mª Luisa Luna

Ramaderia

La cabana bovina al Principat d'Andorra té un pes molt important dins la ramaderia i, per tant, dins la rendibilitat de les explotacions en general. Per aquesta raó, aquest tipus de producció precisa d'una atenció especial. L'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra, conscient d'aquest fet, ha cregut oportú promoure tota una sèrie d'accions per millorar-lo, com ara el maneig i la higiene del bestiar de renda.

CURS DE PEDICURA BOVINA

S'ha constatat un problema comú a totes les explotacions ramaderes que consisteix en malformacions als peus de les mares de cria a causa dels grans períodes d'estabulació a què se sotmeten. Fins al moment actual, aquests problemes es resolien únicament amb l'ajut dels serveis veterinaris; tanmateix, es considera convenient capacitar els ramaders per resoldre els problemes que habitualment es presenten a les

peülles dels bovins de carn amb estabulació estacional mitjançant la formació en el tractament d'aquestes anomalies.

El curs, que serà impartit per l'empresa navarresa ANKA, es realitzarà la primavera del 2009 i els continguts tractats seran els següents:

- Conèixer la peül·la i la mecànica de recolzament.
- Establir una base de coneixement sobre la interacció entre els diferents sistemes de

tractament de la ramaderia bovina i les malalties de les peülles.

- Comprendre les causes i conseqüències de les malalties de les peülles.
- Afrontar la tècnica de retall funcional i el tractament de les vaques coixes.
- Conèixer les eines i el seu esmolat.

Confiem que l'interès per millorar la gestió ramadera farà que el curs tingui una bona acollida dins del sector.

GESTIÓ DE RESIDUS CARNIS

Un dels aspectes que va ser objecte de negociació dins d'aquest àmbit va ser l'aplicació del Reglament pel qual es regula la gestió de residus carnis, de 20 de juny de 2007, que desenvolupa articles de la Llei 25/2004 de residus, de 14 de desembre de 2004, en concordança amb la Llei general de sanitat, del 20 de març de 1989, i que té per objecte, entre d'altres, regular la gestió dels cadàvers d'animals de renda generats per les activitats ramaderes. En aquest sentit, qualsevol persona física o jurídica que tingui la titularitat administrativa d'una explotació agrària és considerada productor de residus carnis del grup I

(cossos sencers o bé parts anatòmiques) i, com a tal, responsable de la retirada i conducció a un centre de tractament autoritzat dels cadàvers dels animals, tant si han mort a la mateixa explotació com si ho han fet a l'aire lliure, en el termini de 72 hores sempre que es pugui accedir a la seva recollida per mitjans rodats. Aquesta recollida i aquest transport, però, l'ha de fer un gestor que disposi de les autoritzacions administratives necessàries i estigui inscrit en el Registre de Gestors Privats de Residus del ministeri encarregat del medi ambient.

Des del Govern es va demanar l'elecció d'un gestor autoritzat per donar resposta a l'exigència del Reglament i, inicialment, va plantejar que aquesta despesa fos assumida per l'assegurança combinada del bestiar boví, equí i cabrum del Principat d'Andorra que gestiona el mateix Departament d'Agricultura. Després de demanar pressupostos als gestors autoritzats, que van detallar els costos d'aquesta gestió per cap de bestiar segons l'espècie animal i el seu emplaçament, i que s'incrementaven notablement quan es tractava de parròquies altes, es va constatar que la seva repercussió sobre les primes era molt elevada (augment d'un 43% de la prima) i, per tant, inassolible per part dels ramaders.

Les elevades despeses associades al compliment d'aquesta exigència legislativa han moti-

Cal Llarg, vaques de Cal Mas del Cortal

Fotografia de Jordi Alcobé

vat l'establiment de converses amb el Govern i els diferents comuns per tal de trobar una solució. Finalment, seran aquests darrers qui es faran càrrec d'aquesta gestió.

CARN DE QUALITAT

L'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra, preocupada per l'increment dels costos de producció, va iniciar converses amb el Govern per aconseguir un augment del preu de la venda de la carn i de la subvenció a l'engreix. Aquestes van motivar la modificació dels imports de càlcul per als ajuts al foment de les pràctiques ramaderes i productes de qualitat controlada, amb els següents canvis:

- Increment de l'ajut base en un 3,17%, que va passar de 0,63 euros/dia a 0,65 euros/dia.
- Modificació del coeficient d'orientació (co) per a l'ovella transhumant de 8,5 a 10.
- Increment de l'ajut de 52,2113 euros/cap a 63,3750 euros/cap.

Igualment, es va aconseguir un augment de l'ajut a la producció de carn de vedella de qualitat controlada d'Andorra amb un increment d'un 16,47% (de 240,40 euros/cap a 280 euros/cap) o d'un 10,07% (de 390,65 euros/cap a 430 euros/cap) segons si la temporada d'engreix és de principi de març a mitjan setembre o de mitjan setembre a final de febrer, respectivament.

L'Associació vetllarà igualment perquè els vedells se sacrificuin abans i perquè es respecti un temps de maduració mínim de les carns, atès que les instal·lacions ho permeten.

PRODUCCIÓ D'HERBA

Un altre eix d'actuació ha estat el fer front als danys ocasionats per algunes espècies d'animals salvatges a les explotacions ramaderes. En aquest sentit han estat importants els danys ocasionats pels porcs senglars a totes les parròquies i han assolit greus conseqüències els produïts pels muflons i cabirols especialment a les parròquies d'Encamp i la Massana, on han afectat de forma insostenible. Davant el gran nombre de queixes rebudes, l'Associació va considerar oportuna una reflexió conjunta amb tots els departaments afectats per intentar trobar solucions que garantissin la viabilitat del sector.

Pel que respecta als danys produïts pels porcs fers, sembla que la gestió és adequada i s'ha respost amb actuacions concretes davant les queixes presentades. Pel que fa als muflons, que no són una espècie autòctona, el marc legal anterior no permetia la defensa dels interessos dels ramaders. Es va considerar adient, per tant, la recatalogació d'aquests animals d'espècie subjecta a pla de caça a espècie caçable regulable, és a dir, a espècie que es pot caçar sense d'altres limitacions que les establertes per la Llei de caça i les normes que la desenvolupen, tal com recull el Reglament d'aplicació de la Llei de caça de 20 d'agost de 2008. 🐾

Prats de pastura d'Arcalís

Fotografia de Mª Luisa Luna

Plantes aromàtiques i medicinals

Amb la finalitat de diversificar l'agricultura, i acollint-se al Reglament d'ajut al foment de la recerca i del desenvolupament agrari del 30 d'abril de 2003, l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra porta a terme, amb el recolzament del Govern, un pla de recerca sobre un model de producció i transformació d'espècies de plantes aromàtiques i medicinals que requereixen condicions específiques de les zones de muntanya en què, prioritzant la qualitat, s'ha d'arribar a l'obtenció de productes d'identitat nacional amb un alt valor afegit.

ANTECEDENTS

L'agricultura andorrana s'ha centrat històricament en el cultiu del tabac per la seva alta rendibilitat, aspecte que desestima altres cultius per no ser prou competitius. Les plantes aromàtiques i medicinals –representades a la flora andorrana a través de nombroses espècies– s'estan plantejant, però, com un cultiu complementari real en zones tradicionalment dedicades al tabac.

La demanda de planta aromàtica i medicinal té el seu origen en una major preocupació per la salut i en els nous conceptes ecològics de la

població dels països desenvolupats, la qual cosa implica un desenvolupament fort i continu dels sectors que absorbeixen la producció d'aquest tipus de plantes (farmacèutic, cosmètic i alimentari). Tanmateix, no hi ha hagut una resposta ràpida a aquesta demanda per part d'Europa pel que fa a un augment de la producció de plantes aromàtiques i medicinals, la qual cosa ha motivat que el mercat estigués dominat per la importació de matèries primeres de països on es duia a terme una recollecció silvestre per disposar de mà d'obra abundant i barata. Aquesta matèria primera, però, de vegades és poc homogènia, de

dubtosa qualitat i de condicions higièniques i sanitàries mediocres, el que fa que actualment hi hagi una exigència contínua d'augment de la qualitat, principalment pel que fa al compliment de normes sanitàries i producció ecològica i certificada.

Dins d'aquest context, la tendència actual és el desenvolupament d'empreses agroindustrials, és a dir, que integrin el cultiu i les posteriors fases industrials (assecatge, destil·lació, extracció, envasat...), tot afavorint que la producció de plantes aromàtiques es pugui convertir en una activitat revitalitzadora del sector amb repercussions econòmiques i socials per a tot el país.

OBJECTIUS DE L'ESTUDI

L'estudi, que es va iniciar aquest any, té una durada de quatre anys, durant els quals es pretenen assolir els següents coneixements:

- El ritme de vegetació de cadascuna de les espècies assajades.
- Les pràctiques culturals i de transformació més adequades.
- La influència d'alguns factors sobre el rendiment i la qualitat del producte.
- El rendiment en biomassa i producte final durant el cicle productiu.
- La qualitat química del material vegetal comercial obtingut.
- Les possibilitats d'ús i adaptació de la maquinària i instal·lacions actuals.
- El dimensionament de les instal·lacions i equipaments necessaris.
- El mercat i l'estratègia de comercialització de la producció final.

Per desenvolupar aquest projecte s'ha cercat el recolzament tècnic del Centre Tecnològic Forestal de Catalunya i de la seva àrea específica de Productes Secundaris del Bosc. La seva presència en molts àmbits concernents a la investigació, la producció i la comercialització de les plantes aromàtiques i medicinals avala la seva aptitud.

PLANTEJAMENT DE L'ESTUDI

Els assaigs s'han desenvolupat en un total de vuit parcel·les distribuïdes per les parròquies de Canillo, Encamp, la Massana, Sant Julià de Lòria i Escaldes-Engordany, que van ser escollides pel personal tècnic responsable del projecte i que es van oferir atenent a aspectes com la seva situació, disponibilitat d'aigua, exposició solar, dimensions i localització. Es va valorar en tot moment que la selecció final representés de forma general el territori andorrà.

Les deu espècies vegetals assajades s'han escollit per les seves possibles aplicacions posteriors i s'han agrupat per afinitat respecte a les seves necessitats hídriques en espècies del grup de l'arnica (necessitats altes d'aigua) i espècies del grup de l'orenga (necessitats baixes d'aigua). S'han assajat a cada parcel·la un grup o un altre.

GRUP ÀRNICA		
NOM CIENTÍFIC	NOM COMÚ	APLICACIÓ
<i>Arnica montana</i>	Àrnica	Medicinal
<i>Artemisia dracunculus</i>	Estragó	Condiment
<i>Filipendula ulmaria</i>	Ulmària	Medicinal
<i>Melissa officinalis</i>	Melissa	Infusió
<i>Mentha viridis</i>	Menta	Infusió

GRUP ORENGA		
NOM CIENTÍFIC	NOM COMÚ	APLICACIÓ
<i>Hyssopus officinalis</i>	Hisop	Infusió
<i>Mentha pulegium</i>	Poliol	Infusió
<i>Origanum vulgare</i>	Orenga	Condiment
<i>Satureja montana</i>	Sajolida	Condiment
<i>Thymus serpyllum</i>	Serpoll	Condiment

Cada grup vegetal s'ha sotmès a diferents condicions per tal de veure la influència de diversos factors sobre el rendiment i la qualitat final del producte comercial obtingut: reg, encoixinament amb plàstic (*mulching*) i ús d'herbicides. Això ha donat origen a sis parcel·les senzilles on s'estudia un sol factor i dues parcel·les dobles on s'estudien dos factors creuats, tal com queda recollit en el següent quadre:

		Tipus de parcel·la			
Situació		Les Bons La Massana	El Forn Anyós	Sant Julià de Lòria Engordany	Prats Arinsal
Superfície d'assaig	577,6 m ²				
	1.428,8 m ²				
Nombre de factors estudiats		2	1	1	1
Factor estudiat	Aspersió				
	Degoteig				
	Secà				
	Amb plàstic				
	Sense plàstic				
	Amb herbicida				
	Sense herbicida				

El disseny experimental ha estat de blocs a l'atzar amb tres repeticions. Cadascuna d'aquestes unitats experimentals té cinc o set línies o solcs en funció de si s'estudien un o dos factors respectivament de 4 m de longitud i uns 0,60 m de separació entre elles. Dins de cada línia les plantes estan separades entre 0,40 m i 0,60 m segons el seu port.

Esquema parcel·la experimental simple amb 6 espècies (A, B, C, D, E, F) i tres repeticions (bloc I, II i III)

BLOC I	E	A	D	C	B
BLOC II	C	B	E	A	D
BLOC III	D	A	B	E	C

A banda, s'està assajant en tres de les parcel·les el cultiu d'alguns arbustos sobre els quals hi ha poca experimentació i que poden ser un bon complement per a alguns dels productes que finalment es podrien aconseguir: el saüc (*Sambucus nigra*), la gavarrera (*Rosa canina*) i l'arç blanc (*Crataegus monogyna*).

ESTAT ACTUAL

Dels quatre anys previstos per a l'estudi, el primer, que és el que ha transcorregut durant el 2008, no es considera productiu, ja que el planter ha hagut d'arrelar i adaptar-se a les noves condicions de creixement. Aquesta implantació, però,

Vista general de la parcel·la doble ubicada a la Massana després de la plantació

Fotografia de Mª Lluïsa Luna

no s'ha vist gens facilitada per la plantació tardana efectuada a causa de les contínues pluges que van tenir lloc durant la primavera al Principat i que han convertit el mes de maig d'aquest any en el més plujós des que els pluviòmetres de les Forces Elèctriques d'Andorra (FEDA) van començar a registrar dades el 1935. Així, la quantitat de litres per metre quadrat registrada a les centrals d'Encamp i d'Engolasters va arribar a duplicar la mitjana històrica per a aquest mateix mes.

Han començat a recollir-se, tanmateix, les primeres dades climàtiques a través de les estacions meteorològiques instal·lades a les diferents parcel·les a tal efecte. Igualment s'han començat a registrar observacions sobre la resposta de les diferents espècies a alguns dels factors i s'ha posat, en principi, de relleu l'efecte beneficiós de la utilització de cobertura plàstica de polietilè negre tant per la major eficiència en l'ús de l'aigua com per l'estalvi de feina en el control de les males herbes. Això no obstant, a banda d'aquests avantatges tècnics i ambientals, l'encoixinament amb plàstic té també inconvenients, com ara el cost del plàstic i del seu maneig o les dificultats de la seva recollida. L'estudi permetrà avaluar tots aquests aspectes per concloure si queda justificat l'increment de rendiment i qualitat.

Durant els tres anys productius de l'assaig es procedirà a la caracterització química del material vegetal que es produeixi a les parcel·les experimentals per veure de quina manera les condicions

Fotografies de Mª Luisa Luna

Estació meteorològica a Canillo

de creixement a què ha estat sotmès influeixen en la qualitat final.

Aquesta qualitat, juntament amb la quantificació de la riquesa en principis actius de les herbes aromàtiques i medicinals, és bàsica per treure un producte competitiu al mercat. 🌿

Hyssopus officinalis

Trumfes de qualitat

El mateix esperit de diversificació de l'agricultura ha motivat la posada en marxa d'un pla de recerca sobre una trumfa de qualitat andorrana coincidint amb l'Any Internacional de la Trumfa declarat per l'ONU. En aquest cas, l'objectiu és l'estudi del comportament i l'adaptació d'una sèrie de varietats de trumfes a les condicions edafoclimàtiques i culturals del Principat d'Andorra amb la finalitat de trobar les varietats que, produïdes sota uns protocols específics definits per una norma de qualitat, ofereixin un producte de qualitat adaptat a les noves tendències de consum.

ANTECEDENTS

La trumfa és un cultiu que ens ha acompanyat al llarg de la història des de fa uns 8.000 anys, moment en què es comença a tenir constància del seu consum molt a prop del llac Titicaca, a 3.800 m per sobre del nivell del mar, dins de la serralada dels Andes, a la frontera entre Bolívia i Perú.

És el quart cultiu alimentari del món i té una importància cabdal en les estratègies destinades a l'alimentació de les poblacions pobres en vies de desenvolupament per les seves

característiques agronòmiques, nutritives i organolèptiques.

La trumfa, *Solanum tuberosum* per als botànics, és una espècie vivaç pels seus tubercles, però freqüentment cultivada com a cultiu anual. La part consumida és el tubercle, un òrgan de reserva subterrani que s'utilitza igualment per a la multiplicació vegetativa de la planta.

Des d'un punt de vista anatòmic, un tubercle és una tija modificada amb entrenusos curts i densos, les gemmes dels quals donen lloc als brots. Després de la plantació, aquestes gemmes,

alimentant-se únicament de les reserves del tubercle, s'allarguen fins arribar al nivell del terra. Els brots continuen el seu creixement per sobre del sòl i donen lloc a tiges amb fulles i al desenvolupament general de la planta.

Els botons aeris de les tiges originaran les branques i els soterrats, els estolons. Els extrems d'aquests darrers són els que, arribat un cert moment, s'engreixen per formar nous tubercles: aquesta és l'etapa anomenada tuberització, que resulta ser un estadi primordial per al cultiu de la trumfa.

OBJECTIUS DE L'ESTUDI

Les trumfes que s'han cultivat de forma tradicional a Andorra són les varietats Kennebec, Institut de Beauvais i Red Pontiac, la producció de les quals es troba actualment en retrocés a Europa. Per tal de mantenir les tècniques culturals tra-

dicionals, amb poc ús dels pesticides, i amb la finalitat de preveure els riscos de falta de llavor certificada i la intenció d'anticipar-se a la demanda dels consumidors, s'ha estimat oportuna la recerca de noves varietats.

Abans d'iniciar qualsevol tipus de producció, una nova varietat ha de ser objecte d'un protocol experimental rigorós realitzat durant diversos anys amb la finalitat d'avaluar la seva adaptació a les condicions edafoclimàtiques i a les pràctiques culturals locals. Aquesta fase d'experimentació és la que ha de permetre seleccionar varietats adaptades i susceptibles d'expressar les seves especificitats.

El punt de partida és, per tant, diferents varietats de trumfes que se sotmetran a assaigs durant els dos primers anys per, posteriorment, fer una selecció de les millors i intentar optimitzar la seva producció durant els dos anys següents.

El recolzament tècnic al llarg de tot l'estudi queda avalat pel Sr. Michel Malet, tècnic consultor especialitzat en trumfes de l'empresa MIDI AGRO CONSULTANT, que ofereix un gran coneixement tècnic sobre aquest tema i una gran experiència en projectes internacionals.

PLANTEJAMENT DE L'ESTUDI

Els assaigs es porten a terme en cinc parcel·les distribuïdes per les parròquies de Canillo, Ordino, la Massana, Sant Julià de Lòria i Escaldes-Engordany, seleccionades pel tècnic responsable del projecte en funció de les seves particularitats. Sobre cadascuna d'elles s'ha realitzat una anàlisi completa del sòl per determinar les seves característiques i la necessitat d'abonament.

L'estudi se centra en l'assaig de 14 varietats de trumfes: 11 de noves i les 3 tradicionalment cultivades al Principat. Les primeres s'han seleccionat tenint en compte diversos paràmetres com ara:

- Un cicle vegetatiu curt, per adaptar-se a les condicions climàtiques del Principat.
- Les seves característiques organolèptiques (sabor, textura...).
- La seva adaptació a diferents usos culinaris per donar resposta a la demanda del mercat.

Mata de trumfa de la varietat Red Pontiac

Fotografia de Mª Luisa Luna

ELS TUBERCLES DE LES DIFERENTS VARIETATS EN GERMINACIÓ

Alaska

Anaïs

Coquine

Eden

Emeraude

Florice

Institut de Beauvais

Kennebec

Louisiana

Manon

Naga

Noisette

Red Pontiac

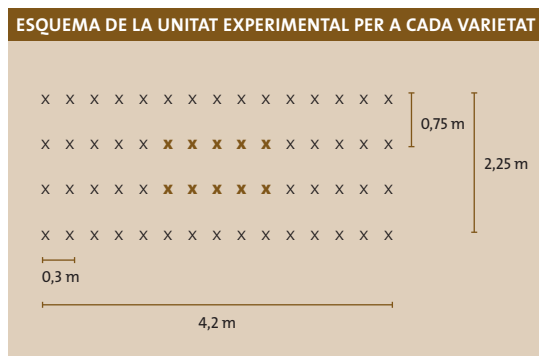
Universa

Abans de procedir a la sembra de les trumfes, els tubercles van estar sotmesos a condicions d'il·luminació diürna controlades per tal d'aconseguir la seva pregerminació (fotografia inferior de la pàgina següent). La germinació precoç facilita una emergència i un creixement inicial ràpids, i afavoreix el desenvolupament homogeni del cultiu. Aquests aspectes adquireixen una major importància quan el cultiu es troba limitat en el temps pels factors climatològics, com és el cas del Principat, a més de facilitar la lluita contra les malalties i les males herbes.

Les trumfes es van disposar, sense apilar massa, en caixes de fusta elevades sobre el terra a un assecador de Llumeneres, a Sant Julià de Lòria, que el Sr. Lluís Mas molt amablement va posar a disposició de l'Associació.

Per a la sembra, que va veure's retardada per l'abundància de pluviositat com la resta de cultius, es van utilitzar 5 kg de trumfes per varietat, que van donar origen als 60 peus repartits en 4 línies seguint el següent esquema:

Fotografia de Mª Luisa Luna

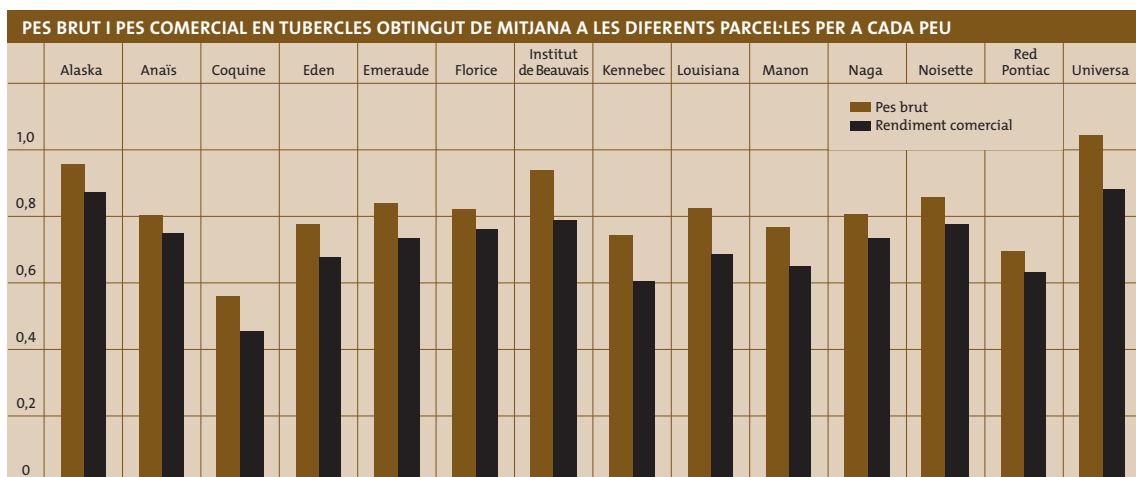
Assaig de trumfes a Ordino

La collita experimental es realitza sobre els 10 peus centrals i serveix de base per a l'obtenció de dades sobre el rendiment, el contingut en matèria seca, etc.

ESTAT ACTUAL

Durant aquest primer any, cada productor ha portat a terme les labors culturals que ha cregut més convenients, sempre seguint les directrius generals proporcionades pel tècnic, amb la intenció de compilar com més informació possible. Tanmateix, es preveu el seguiment de procediments de cultiu concrets en properes edicions.

La recollida de les trumfes durant el 2008 va tenir lloc entre el 29 i el 30 de setembre. La taula següent orienta sobre el rendiment obtingut:

Taula de M. Malet

Es van realitzar una sèrie de proves físiques sobre els tubercles recollits, que es van completar posteriorment amb d'altres de tipus químic, així com una primera anàlisi visual del seu aspecte a càrrec dels pagesos que participaven en el projecte. Es va comptar a tal efecte amb les instal·lacions de la Borda Mateu i amb el recolzament de la Sra. Lurdes Cardet, a qui l'Associació vol mostrar el seu agraïment.

De les 14 varietats assajades, 9 van ser seleccionades per tal de realitzar una degustació tècnica el dia 2 d'octubre a l'Hotel Plaza, per a la qual l'Associació va poder comptar amb l'amable col·laboració de diferents restauradors:

- Sra. Dolors Abat del restaurant El Molí dels Fanals.
- Sr. Ramon Sasplugues del restaurant Celler d'en Toni i representant de l'UHA.
- Sr. Xavier Vara dels Hotels Plaza.
- Sr. Christian Zanchetta del restaurant Aquarius.

La finalitat era valorar, per a cadascuna de les varietats, una sèrie de paràmetres: la fermesa de la carn, la textura del gra, la farinositat i el sabor, per tal d'establir el grau d'acceptació, per part d'un possible consumidor, de cadascuna d'elles. Les trufes es van pelar, tallar en cubs i sotmetre a cocció en un forn de convecció a una temperatura de 120 °C durant un quart d'hora.

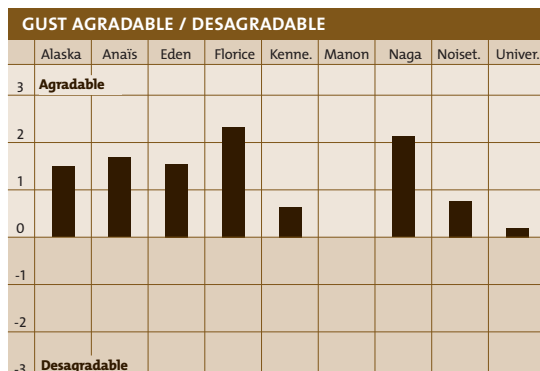
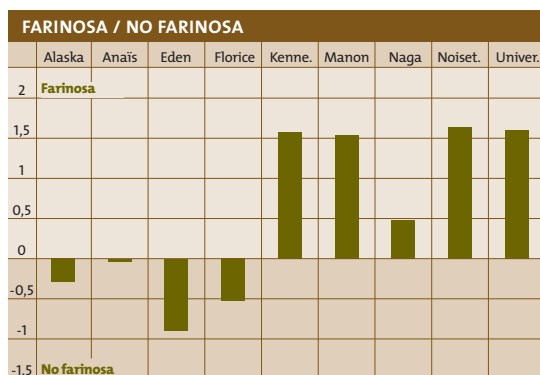
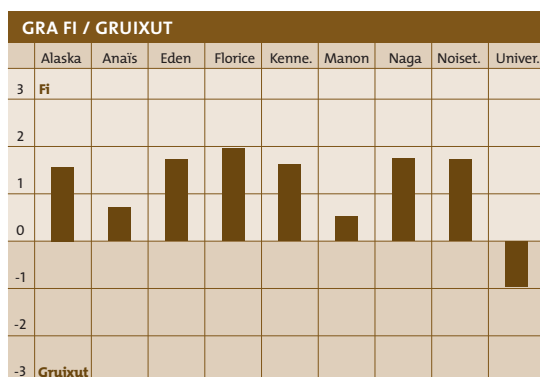
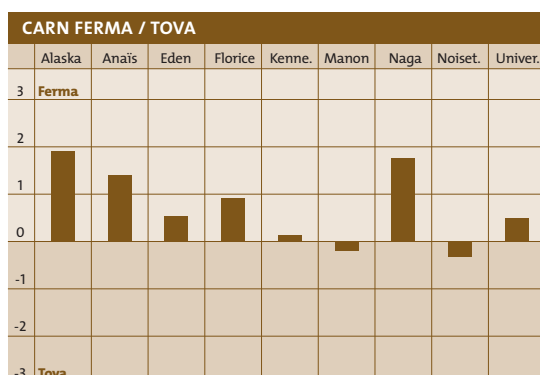
Disposició de les diferents varietats de trufes durant la germinació

El Sr. Michel Malet realitzant proves físiques amb les trufes

Els resultats van ser els següents:

Taules de M. Malet

Aquesta prova es va completar posteriorment amb els assaigs culinaris portats a terme pels restauradors participants, dels quals van sorgir les varietats Anaïs, Florice, Naga i Noisette com les de millor resposta als diferents tractaments tèrmics i, per tant, com les més polivalents. Aquesta segona selecció va donar pas a una nova degustació el 17 de novembre, aquesta vegada gastronòmica, on els restauradors esmentats van treballar, juntament amb la Section Hôte-lière du Lycée Comte de Foix i el seu responsable, el Sr. Marc Noguera, en l'elaboració i el tast de diferents preparacions entorn a aquestes trumfes. Durant l'acte es van presentar nombrosos plats d'alta qualitat elaborats amb les diferents varietats, que van permetre als paladars més fins poder distingir-les entre elles. La resposta de les trumfes als diferents tipus de preparació ha estat, per tant, molt positiva i encoratjadora. L'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra està profundament agraïda als restauradors implicats per la seva col·laboració que, a través dels seus valors d'experiència i professionalitat, ha completat aquest primer any d'estudi amb un colofó tan adient.

En qualsevol cas, cap de les varietats ha quedat encara descartada. Els assaigs al camp han de continuar donant informació respecte a la resposta de les diferents varietats i, en última instància, la selecció d'algunes d'elles ha de ser una solució de compromís entre un bon rendiment, una bona resposta sanitària i una bona acceptació per part del consumidor amb un sol objectiu: trobar la trumfa de qualitat andorrana. 🍷

Acte de la degustació gastronòmica de les trumfes, celebrada el 17 de novembre de 2008.

Fotografia d'Ona Morante

Turisme rural

La possibilitat d'oferir als nostres visitants una proposta, tan demanada per la societat actual, com és el turisme rural és un projecte en què l'Associació continua treballant. Es tracta d'una iniciativa que es va creure reforçada per la presentació de l'Agència 2020 en què es valorava el pagès com un factor actiu en la conservació i millora del patrimoni natural i del paisatge de muntanya.

En aquest sentit, el turisme rural es veu com una activitat que pot plantejar-se de forma complementària al sector agrícola i ramader, amb la finalitat d'augmentar la renda de les explotacions agràries i afavorir la continuïtat de la pagesia, un sector cada vegada més envellit per la falta de perspectives atractives per a les noves generacions. El plantejament

continua centrant-se en un turisme de qualitat lligat a l'atractiu del medi i amb unes característiques molt diferenciades de la resta d'ofertes tradicionals turístiques; un turisme rural que pugui acollir-se sota un segell de qualitat.

El recolzament inicial dels representants ministerials a donar un segell de turisme rural, participar en la seva promoció i ajudar al

Fotografia de Pep Agureles

Vall d'Incles

finançament de la inversió va motivar l'inici dels treballs de realització d'un esborrany per reglamentar dita activitat, per al desenvolupament del qual es va comptar amb l'experiència i professionalitat d'experts externs i les expectatives de les explotacions interessades a dur a terme dita activitat, que van quedar recollides mitjançant la realització d'un ampli qüestionari.

Des de l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra es confia a continuar treballant en aquesta línia per no deixar de banda una iniciativa molt interessant proposada per activar un sector de cabdal importància per al Principat d'Andorra, que donaria resposta a una demanda del mercat que actualment no queda satisfeta al nostre país. 🇦🇩

Borda de Puigcernal del Cultià a Prats (Canillo)

Fotografia de Mª Luisa Luna

Apicultura

Una de les motivacions de l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra és que l'apicultura torni a esdevenir un complement de l'activitat agrícola, tal com ho havia estat en el passat, valorant el seu efecte beneficiós sobre l'agricultura i el manteniment de la biodiversitat vegetal.

Actualment les abelles estan catalogades com a espècie d'inscripció simplificada en el Reglament del Padral i de la tinença de bestiar de renda del 31/01/2001, que és el que regeix la inscripció dels animals de renda al Padral i obliga a la seva declaració com a mínim una vegada a l'any entre l'1 de maig i el 15 de juny. El Departament d'Agricultura ofereix una assegurança gratuïta de responsabilitat civil per a totes aquelles arnes declarades, així com els tractaments contra el paràsit *Varroa*. Malgrat

aquesta obligatorietat, no tots els apicultors estan donats d'alta al Padral. El coneixement de la cabana apícola constitueix el primer pas per establir actuacions de manera conjunta davant certs aspectes d'importància per al sector. La producció, que habitualment es fa per a consum propi, no està, per tant, regulada i els productes s'escolen, de vegades, per canals informals sense les garanties suficients.

La preocupació sobre aquest sector ha convidat a la constitució d'una Comissió d'Apicultura per

tal d'elaborar un pla de recuperació i promoció de l'activitat. Els eixos principals de treball són:

1. La millora de la cabana apícola, valorant el retorn a l'abella del país, l'abella negra o *Apis mellifera mellifera*, com a l'oportunitat de tenir de nou una abella productiva, adaptada al rigor climàtic del paisatge de muntanya i amb una gran resistència enfront a les malalties. Igualment, la utilització de material i de tècniques adequades com a eines fonamentals per mantenir les colònies en un bon estat sanitari i amb uns nivells adequats de producció. Per fer front a aquests dos aspectes, la formació esdevé una eina bàsica.
2. La producció de mel del país sota un futur segell de qualitat, per donar garanties de la seva elaboració, facilitar la comercialització i enriquir l'oferta de productes autòctons.
3. L'anàlisi de la situació actual i les condicions per reeixir.
4. El desenvolupament de normativa, amb l'objecte d'establir el marc dins del qual s'ha de portar a terme l'activitat.

El factor fonamental per adoptar una apicultura moderna és la formació. Per aquesta raó, l'APRA no ha dubtat a estar present en alguns dels esdeveniments més significatius en aquest sentit, com ara les jornades tècniques sobre la "Iniciació a la Cultura de les abelles i la mel" que es van celebrar els dies 5 i 6 de setembre a Ribes de Freser.

La formació és igualment un dels pilars del pla de recuperació i promoció de l'apicultura i, per aquest motiu, es treballa en el desenvolupament d'un programa de formació on es preveuen diferents accions formatives al llarg de l'any 2009, tant per iniciar als nous apicultors com per aprofundir sobre aspectes específics.

Durant aquest any també s'ha treballat de forma coordinada amb els Serveis d'Atenció Ciutadana dels diferents comuns i amb el Cos Especial de Prevenció, Extinció d'Incendis i Salvament, quan s'han rebut avisos d'eixams, amb la finalitat de recuperar material genètic per a futures tasques de selecció d'abelles reines.

Diversificar les explotacions sembla ser, en definitiva, la clau per afrontar amb modernitat l'agricultura i la ramaderia actuals. ☘

Abella sobre flor de trèbol blanc

Colònia espontànea en una finestra

Jornades apícoles a Ribes de Freser

Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

Dr. Vilanova núm. 9, edifici Thaïs, 4t D
AD500 Andorra la Vella. Principat d'Andorra
Tel.: +376 829 448 · Fax: +376 869 686
a/e: pagesos@andorra.ad · www.apra.ad